

*Висшето училище и детската градина –
за качество в системата на образованието
Higher School and Kindergarten – for Quality of Education System*

ФОРМИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА АГРЕСИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ ПРИ ДЕЦАТА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА И В СЕМЕЙСТВОТО

Костадинка Комитска

Обединено детско заведение „Звънче“ – Козлодуй

Резюме. Още в предучилищна възраст ежедневните прояви на различни форми на агресивно поведение се наблюдават все по-често. Постепенно това се превръща в един от основните проблеми, търсещи своето разрешение. В статията е споделен опит за превенция и преодоляване на агресията при децата от предучилищна възраст. Описани са форми на работа в детската градина и със семейството – арттерапия, интерактивни игри, казуси, тренинг с родители, анкета.

Keywords: aggression, prevention, family, kindergarten, interactive games, art therapy, case study, training

Обществено-икономическите реалности у нас през последните години, занимаването на жизнения стандарт на хората, разрушаването на старата ценностна система и липсваща нова такава създават предпоставки за развиване на агресия и насилие. Все по-голямата безработица, социалното разслоение между хората и непрекъснатите прояви на агресия, на които сме свидетели в електронните и печатните медии, в интернет и в ежедневието, се отразяват на всички хора и допринасят за засилване на агресията и при децата от предучилищна възраст.

Различните форми на агресия са характерни за повечето деца от предучилищна възраст поради малкия житейски опит, подражанието, трудната адаптация и средата, в която се отглеждат в семейството.

Специалистите смятат, че агресивното поведение на децата е вик за помощ, за внимание, обич, уважение и разбиране. Агресията е специфична форма на поведение, която се изразява в демонстрация на неприязън, а често и на груба сила спрямо другите с намерение да се наруши физическата и психическата им цялост. Агресивното поведение може да се разглежда и като сборно понятие от опозиционно, агресивно и асоциално поведение. Докато агресивността, като поведение и качество на личността, почти не се поддава на корекция при възрастния човек, при децата от предучилищна възраст това е възможно и се осъществява много по-лесно.

Проблемът „агресия“ е актуален за всеки родител. Той просто е част от естествения ход на нещата, когато е в умерени граници. Пропуските във възпитанието и социализацията, допускани от семейството, са основен фактор за изразяване на детските поведенчески прояви. В този смисъл, за съжаление, родители, страдащи от агресивността на децата си, искат или не искат, се явяват неин източник. Лошите семейни взаимоотношения, отсъствието на единия или двамата родители, алкохолизмът, конфликтността в семейството, постоянното унижаване на достойнството на детето са фактори, които могат да предизвикат детската агресивност. Детето, неполучило признание в семейството, реагира агресивно – веднъж на улицата, втори път в ДГ. Неправилният стил на възпитание в семейството – авторитарен или прекалено либерален, изразяващи се в игнориране на детето, недостатъчен родителски контрол или прекалена опека, са еднакво опасни.

Преодоляването на агресивното поведение сред децата изисква отговорна педагогическа намеса и активна работа със семействата. В ОДЗ „Звънче” – гр. Козлодуй педагозите използват различни учебно-възпитателни средства и форми на работа, като акцентират върху художествената литература, играта драматизация, сюжетно-ролевата игра, автодидактичната игра, разговори и дискусии с родителите за преодоляване на агресивното поведение у децата.

Актуалността и значимостта на проблема насочиха към търсене на още и различни форми и дейности, които да се използват при работата с децата и семействата.

Цели: да се създадат педагогически условия и възможности за преодоляване на детската агресия чрез използването на арт техники, подвижни, творчески игри и развлечения; семейството да се включи в борбата с детската агресия чрез използване на разнообразни форми и дейности за преодоляването ѝ.

Задачи за постигане на целите:

1. Снемане на безпокойството, тревожността и напрежението при децата и насочването им към екипна работа и взаимопомощ.

2. Запознаване на родителите със същността на проблема „агресия“.

3. Повишаване на педагогическата култура на семействата с цел качествено осъществяване на възпитателната им функция.

4. Решаване на казуси и споделяне на опит за откриване на причините за детската агресия и начини за преодоляването ѝ.

5. Съвместни дейности между родители, деца и педагози – използване на разнообразни техники, игри и развлечения за намаляване на детската агресия.

Очаквани резултати:

1. Създаване на позитивна и неагресивна образователна среда за развитие на емоционалната интелигентност у децата от предучилищна възраст.

2. Мотивиране на родителите за осъществяване на съвместна работа с детската градина за преодоляване на агресията при децата.

3. Съзнателно преодоляване на негативните преживявания на децата, свързани с усвоени поведенчески модели и неудовлетвореност от взаимоотношенията в семейството, за създаване на благоприятни условия за целенасочена работа на учителя в детската градина, за превенция и корекция на агресивното поведение в предучилищна възраст.

Форми на взаимодействие:

1. Анкета с родителите.
2. Тренинг с родителите.
3. Планирани и непланирани педагогически ситуации.
4. Игри – подвижни и творчески.
5. Развлечение.

Целеви групи:

1. Деца и родители от всички групи.
2. Учители и помощник-възпитатели.

За проучване мнението на родителите по темата се проведе анкета във всички групи на тема– „Агресивно ли е вашето дете?“.

Примерни въпроси:

1. Как реагирате, когато детето се инати?
2. Какво ще направите, ако детето Ви проявява агресия към други деца?
3. Какво ще направите, ако детето използва насилие в игрите си?
4. Трябва ли да наказваме децата? Как?
5. Какво правите, когато децата Ви се карат помежду си?
6. Правилно ли е да съветваме децата „Щом те бият, бий и ти“?
7. Ако детето е причинило умишлена щета, какво според Вас е правилното решение?
8. Смятате ли, че детето Ви е агресивно?

Изводи от обобщените отговори на родителите: 98% от родителите се стремят да си изяснят същността и причините за агресивното поведение; 95% използват морална и емоционална подкрепа като метод за преодоляване на агресивното поведение; 20% съветват децата си да се защитават при проявена агресия от други деца; 90% смятат, че ако детето е причинило умишлена щета, то тя трябва да се възстанови и с тяхна помощ; 100% – че децата им не са агресивни.

Приоритет за родителите са: разговорът, като начин за изясняване на ситуацията, търпение от тяхна страна, „учене“ на децата да поемат отговорност за постъпките си, използването на съвместни игри за смъкване на напрежението и преодоляване на агресията и насилието.

Следващата стъпка бе привличане на родителите за съвместни дейности. Във всички групи се проведе тренинг с родители – за първа и втора група, и тренинг с родители и деца – за третите и четвърта група.

Тема на тренинга: „Съвместната работа на учители и родители за преодоляване на агресията у децата чрез използване на интерактивни игри“.

Цел: запознаване родителите със същността и основните форми на детска агресия – психическа и физическа, и начините за преодоляването и в предучилищна възраст.

Задачи:

1. Предоставяне на актуална и разбираема информация за проявите на физическа и психическа агресия в предучилищна възраст.

2. Анализ на възможностите за превенция на детската агресия.

Очаквани резултати: мотивиране на родителите за използване на интерактивни игри като метод за превенция и за преодоляване на агресивното поведение у децата.

Структура на тренинга:

1. Игра: „Да се запознаем с настроение“ – на родителите и децата се раздават цветни картончета, на които да нарисуват настроението, с което идват на тренинга. Предоставен им е образец, по който да се ръководят (усмихнато, намръщено и безразлично изражение на лицето).

2. Оформяне правила на групата.

3. Презентация: „Преодоляване на агресивното поведение на децата в семейството и в детската градина“ – акцентиране върху формите на психическа и физическа агресия в предучилищна възраст и примери за преодоляването ѝ.

Становище на психолози за ролята на семейството и влиянието на взаимоотношенията между членовете му за зараждане на агресивно поведение у децата.

4. Тренингово упражнение: „Видове агресия – психическа и физическа“ – родителите са разделени на две групи (според цвета на картончето). Изисква се следното: едната група да опише примери за психическа агресия, а другата група – да опише примери с физическа агресия при децата. Избират се говорители за всяка от групите, които съобщават резултатите от работата си на учител, който ги записва на две табла – съответно по видове. Следва обсъждане и анализ на резултатите.

5. Интерактивно упражнение: „Разрешаване на казуси“ – реални житейски ситуации:

I-ва ситуация: „Моника смята, че родителите ѝ обичат повече по-малките ѝ братчета близнаци, които са от втория брак на майка ѝ. Когато родителите не са в детската стая, Моника разхвърля или крие играчките им и непрекъснато ги дразни. В детската градина Моника е раздразнителна, не играе с децата, а вечер си тръгва с нежелание и плач“.

II-ра ситуация – „Единият от родителите на Александър остава без работа и оттогава детето става свидетел на караници, повишаване на тон и безпричинно отчуждено отношение към него. Детето се затваря в себе си, няма апетит и бърза да се прибере в стаята си. В детската градина Александър също се усамотява, разсеян е и плаче безпричинно“.

Обсъждане в групите и изразяване на общо мнение от говорителите. Дискусия в цялата група.

6. Интерактивни игри: на родителите се предлага да изиграят две игри заедно с децата. Децата са играли игрите, знаят правилата и ги обясняват на родителите.

Игри за преодоляване на агресивното поведение в семейството в обкръжението на близки приятели в детската група:

– „Тупни и подай“.

Цел: снемане на вербалната агресия и трансформиране на гнева в приемлива форма.

Описание на играта: децата и родителите са в две колони, едни срещу други. Детето тупва топката и я подава на родителя, като назовава прилагателни, характеризиращи неговия родител. Например: Моята майка е: хубава, добра, весела, умна, щастлива и т.н. При получаване на топката родителят отговаря „благодаря“, тупва топката и я подава на детето, като на свой ред, с една дума отговаря с прилагателно, характеризиращо неговото дете. Детето хваща топката, отговаря „благодаря“ и т.н. Играта се играе дотогава, докато се изчерпат възможностите на родители и деца да отговарят.

– „Премини, без да ме докосваш“

Цел: премахване на емоционалното напрежение. Отпращане на гнева в безопасна посока.

Описание на играта: преминаване по „тясна пътечка“ – постелка, сложена на земята, родител срещу дете, без някой да докосне другия. Преодоляване на препятствия и пак разминаване. Играта се играе дотогава, докато има интерес от двете страни.

На родителите се предлагат брошури с описание на още игри, които да изпробват и играят с децата си вкъщи или сред природата.

7. Игра: „Опиши своето настроение“ – аналогична на първата игра, но този път се разбира за значението и резултата от тренинга. При тази игра родителите и децата също рисуват настроението, с което си тръгват от тренинга. Нарисуваните картончета се поставят на таблото с правилата, като се прави обобщение на настроението на участниците в тренинга.

Чрез арт игрите се дава възможност на децата да приемат гнева, но и да усвоят начини за преодоляването му в определено от учителя време, за да не се стигне до освобождаване на натрупаната негативна енергия на неподходящо място и в неподходящо време. Арттехниките дават възможност да се вникне в същността на проблема от нестандартна гледна точка и да се намери път към разрешаването му. Артигрите и упражненията могат да се използват както в планирани, така и в непланирани ситуации, между две ситуации преди обяд, в зависимост от поведението на децата и необходимостта. Могат да се използват и като релакс.

Няколко ситуации, подвижни и творчески игри, провеждани в третите и четвърта група:

1. Планирана ситуация

Целева група: деца от трета група.

Образователно направление: „Конструктивно-технически и битови дейности“.

Тема: „Преодоляване на агресията чрез арттерапия – подреждане на цветя (икебана)“.

Цел: сваляне на напрежението и отправяне на гнева в посока на създаване на уют в битовата обстановка.

Задачи:

1. Изграждане на конкретни представи за взаимопомощ между деца и възрастни.

2. Изпитване на естетическа наслада от красиво подредените икебани.

Методи: групов, обяснение, онагледяване.

Очаквани резултати:

1. Развиване творческото въображение на децата.

2. Опознаване разнообразието и красотата на цветята.

3. Възприемане дейността като игра, демонстрирайки уважение и спокойствие.

Предварителна подготовка: приготвяне на различни по размер, цвят и форма вази и кошнички, цветя, мъх, листа, клонки, цветни панделки.

2. Непланирана ситуация

Целева група: деца от трета група.

Образователно направление: „Социален свят“.

Тема: „Аз съм добър, ти си добър, ние сме добри“.

Цел: провокиране желание у децата за добри и положителни постъпки при взаимодействието с деца от групата и в социалната им среда.

Задачи:

1. Осъзнаване смисъла за добро и лошо поведение и последиците от него.

2. Осмисляне критериите за добра и лоша постъпка.

Методи: интерактивен, групов, игров, обяснение, онагледяване, практически.

Презентация: картинки с добро поведение и добри постъпки; анализ и изводи от изобразеното на тях.

Игри:

– „Открий и подреди пъзела“ – децата са разделени на два отбора, предоставени са им картинки с добри и лоши постъпки. Изисква се единият отбор да открие картинките само с добрите постъпки и да ги подреди на табло, за да се оформи голямата картина на пъзела. Същото се отнася и за другия отбор, но с лошите постъпки. Анализ на резултатите от играта.

– „Подари на приятел“ – рисуват образи или сюжет по собствен замисъл на лист с предварително изрязана форма – сърце, книга, слънце, ръце и т.н. Подаряват на приятел от групата.

Очаквани резултати: преодоляване на детската агресия чрез осъзнаване на добрината като добродетел и резултатите от доброто поведение.

3. Задължителна нерегламентирана ситуация

Целева група: деца от четвърта група.

Образователно направление: „Математика“.

Тема: „Включи в образ“.

Цел: Децата да нарисуват различни образи, като използват предварително разчертана мрежа и нарисувана една и съща фигура в нея.

Задачи:

1. Получаване на образ в нагледен план.
2. Установяване на творческо мислене и въображение у децата.
3. Възпитаване в търпение и толерантност.

Методи: групов, обяснение, показ, демонстрация.

Очаквани резултати:

1. Стимулиране на индивидуалната творческа активност и умение за работа в група.
2. Създаване на възможност за емоционално отпускане, себеизразяване и самоутвърждаване.
3. Изграждане на интересни и забавни анимационни фигури за забавление и релакс.

Децата се разделят на групи. На всяка група се раздава картон с разчертана мрежа и нарисувана една и съща фигура във всяко квадратче – например: кръг, елипса, квадрат, точка и т.н. Децата в групата хвърлят зарче, за да се установи поредността на рисуване на анимиран образ. Започва първото дете, другите наблюдават и чакат и така до последното дете. Задачата няма състезателен характер. Обобщение от отговорника на групата.

Тема: „Приятелство и доброта“.

Цел: Преодоляване на негативните преживявания на децата, свързани с усвоени поведенчески модели и удовлетвореност от съвместни дейности.

Задачи:

1. Насочване на вниманието към екипна работа и взаимопомощ.
2. Снемане на безпокойството и напрежението у децата.
3. Подобряване на физическата дееспособност на децата.

Игри:

- „Теглене на въже“ – за издръжливост, сила, съобразителност и преодоляване на физическата агресия;
- „Целене с книжни топки“ – за ободряване и снемане на безпокойството и напрежението;
- „Разминаващи се топки“ – за устойчиво внимание, наблюдателност и прецизност;

– „Здравей, какъв приятен ден!“ – музикална игра за доброжелателно и приятелско отношение един към друг.

Очаквани резултати:

1. Изграждане на конкретни представи за добри взаимоотношения между деца и възрастни.
2. Свляяне на излишното емоционално напрежение и отправяне на гнева в безопасна посока.
3. Мотивиране на родителите за осъществяване на съвместна работа с детската градина.

Изводи:

1. Проявите на агресия и насилие на децата едно към друго, на насилие на възрастни към дете не засягат само този, към когото са насочени. И двете страни попадат в опасни ситуации, изпитват отрицателни емоции и болка.
2. Ранното откриване на агресивните прояви и превантивната работа по посока на формиране на позитивна нагласа, толерантност и търпимост винаги ще дават положителни резултати, защото всичко рефлектира върху децата.
3. Преодоляването на агресивното поведение на децата не зависи само от добрата воля на родителя, а от неговата осведоменост и грамотност за подходите и методите за възпитание на детето.
4. Необходима е целенасочена и дългосрочна работа на учители и родители за осигуряване на безопасно детство на всяко дете, за да има то дълъг и ползотворен живот и като възрастен.

Заклучение. Вече две години педагогическият екип на детската градина популяризира своята работа и опит за превенция и преодоляване на агресията при децата от предучилищна възраст на тематичен форум, организиран от община Козлодуй – „Върви с усмивка, а не с ярост“, във връзка с дългосрочна кампания „Град без агресия“.

БЕЛЕЖКИ

<https://littlejody.wordpress.com/2010/12/02/> за агресията при 3 – 7-годишните деца.

ЛИТЕРАТУРА

- Факирска, Й. (2006). Профилактика на агресията чрез формиране на нагласи за толерантно поведение. *Предучилищно възпитание*, 7.
- Къдрева, К. (2006). *Децата и ние, или Изкуството да си родител*. София: БАН.
- Галчева, К. (2009). Игрите и забавленията за превенция на агресията и насилието при децата. *Училище за двама*, 12.

- Факирска, Й. (2012). *Откриване и взаимодействие с агресивните деца в детската градина*. Научни трудове на Русенски университет. Том.51, серия 6.2.
- Факирска, Й. (2014). *Способи за саморегулация и преодоляване на детския гняв*. Научни трудове на Русенски университет. Том.53, серия 6.2.

REFERENCES

- Fakirska, Y. (2006). Profilaktika na agresiyata chrez formirane na naglasi za tolerantno povedenie. *Preduchilishtno vazpitanie*, 7.
- Kadreva, K. (2006). *Detsata i nie, ili Izkustvoto da si roditel*. Sofiya: BAN.
- Galcheva, K. (2009). Igrite i zabavleniyata za preventsiya na agresiyata i nasiliето pri detsata. *Uchilishte za dvama*, 12.
- Fakirska, Y. (2012). *Otkrivane i vzaimodeystvie s agresivnite detsa v detskata gradina*. Nauchni трудове на Rusenski universitet. Tom.51, seriya 6.2.
- Fakirska, Y. (2014). *Sposobi za samoregulatsiya i preodolyavane na detskiya gnyav*. Nauchni трудове на Rusenski universitet. Tom.53, seriya 6.2.

FORMS OF OVERCOMING AGGRESSIVE BEHAVIOUR IN CHILDREN WHILE IN KINDERGARTEN AND AT HOME

Abstract. While still in preschool years everyday occurrences of different forms of aggressive behaviour are observed more and more often. Gradually that turns into one of the main problems look for a solution. This article shares experience in preventing and overcoming of aggression in children in their preschool years. Described are forms of work used in kindergartens and at home – art therapy, interactive games, cases, training with parents and a survey.

✉ **Mrs. Kostadinka Komitska**
Kindergarten “Zvanche”
Kozloduy, Bulgaria
E-mail: odz_zvanche88@abv.bg